

Овчарова Л.П.* , Бодєко В.П.** , Охріменко Н. О.***

ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА БОЛГАРІЄЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглядаються тенденції, проблеми та перспективи зовнішньоторговельних зв'язків України та Болгарії.

Ключові слова: зовнішньоторговельні зв'язки, структура зовнішньої торгівлі, експорт, імпорт, диверсифікація.

В статье рассматриваются тенденции, проблемы и перспективы внешне-торговых связей Украины и Болгарии.

Ключевые слова: внешнеторговые связи, структура внешней торговли, экспорт, импорт, диверсификация.

The article examines trends, problems and prospects of foreign trade of Ukraine and Bulgaria.

Key words: foreign trade relations, the structure of foreign trade, exports, imports, diversification.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки й світогосподарських зв'язків для багатьох країн, у тому числі й для України, актуальним є дослідження перспективних напрямків зовнішньоекономічних відносин з урахуванням тенденцій розвитку реалізації міжнародної економічної інтеграції.

Процеси поглиблення й розширення європейської інтеграції в рамках Євросоюзу (ЄС) змушують по-новому поглянути на торгово-економічні відносини України як з європейським інтеграційним блоком у цілому, так і з окремими країнами-членами ЄС.

Розвиток цих процесів позначається на ефективності функціонування європейської інтеграційної моделі та впливає на вибудовування сучасних зовнішньоекономічних зв'язків з Євросоюзом.

У цій ситуації вироблення програми «стратегічного партнерства» між Україною та країнами ЄС стає одним із ключових напрямків у зовнішньоекономічній і торговельній політиці України, що відображається в основних зовнішньополітичних документах нашої держави.

Відносини України та ЄС, у значній мірі, ґрунтуються на положеннях Угоди про партнерство та співробітництво, яка набула чинності в 1998 році. Ця угода регулює політичні, економічні й культурні відносини України та ЄС, і є правовою основою двосторонньої торгівлі. Однією з головних цілей цієї угоди є сприяння торгівлі й залученню інвестицій, а також розвитку економічних відносин між Україною і ЄС.

* науковий співробітник Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

** молодший науковий співробітник Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва

*** економіст Національного банку України

Новим етапом у розвитку договірних відносин між Україною і Євросоюзом є підготовка до парафування положень Угоди щодо створення зони вільної торгівлі.

Економічні реформи в Україні, прагнення до більш конструктивної зовнішньоекономічної взаємодії з учасниками єдиного європейського ринку роблять актуальною проблему оцінки сучасного стану зв'язків як з Євросоюзом, так і українсько-болгарських двосторонніх зв'язків.

Україна зацікавлена у використанні зовнішньоекономічних зв'язків з Болгарією для структурної перебудови національної економіки й підвищення її ефективності в процесі більш дієвого включення країни в систему міжнародного поділу праці (МПП).

Актуальність розвитку й підтримки Україною зовнішньоторговельних відносин зводиться до головного питання, які ринки вважати пріоритетними і сприятливими сьогодні, а також вихід, на які є стратегічно важливим. Якісні зміни в детермінантах, що впливають на рішення в сфері визначення стратегічних ринків, можуть принести не тільки економічні, але й політичні дивіденди.

Безумовно, до таких ринків для України відноситься ринок Болгарії, який є одним з елементів підвищення конкурентоспроможності українських товарів не тільки на ринку окремої країни, але й на ринках Євросоюзу в цілому.

Зростання впливу інтеграційних процесів на розвиток економік різних країн і світову економіку в цілому зумовили значний інтерес до проблем економічної інтеграції на європейському просторі з боку відомих вчених та експертів.

Аналіз досліджень та публікацій. В українській, європейській економічній літературі досить широко висвітлюються взаємний вплив економік країн-членів ЄС, а також вплив на економіки країн, з якими співробітничав Євросоюз.

Так, в працях відомих російських учених-економістів з питань міжнародної економічної інтеграції й торгівлі: Сафонова І., Бусигіної І., Гутника В., Хесина Є., Борко Ю., Волкова В., Капусткина В., Кузнєцової Н., Линдерт П., Соколовської О., Черкасова М., а також українських фахівців Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України: Білоруса О., Новицького В., Пахомова Ю., Плотнікова О., Сіденка В., Філіпенка А., Шниркова О. досліджено процеси європейської інтеграції й зовнішньоекономічних зв'язків країн СНД з країнами Євросоюзу [1].

Однак, питання участі України в системі міжнародних економічних відносин країн не повною мірою розкрито у наукових дослідженнях. Так, з об'єктивних причин, акцент у вітчизняній літературі ставиться, в більшій мірі, на еволюцію ЄС і розвиток зовнішньоекономічних зв'язків з найбільшими країнами учасницями, і в меншій на аналізі основних напрямків зовнішньої торгівлі між окремими країнами Євросоюзу, в тому числі з Болгарією та на ефективності використання українського експортного потенціалу.

У європейській економічній літературі в основному вивчаються тенденції й темпи розвитку болгарської та української економік, теоретичні аспекти даної тематики, питання інтеграції інших країн Європи в ЄС, однак такі важливі питання як розробка ефективних механізмів залучення й використання іноземних інвестицій не знайшли відображення. На жаль, залишилися не дослідженими як у вітчизняній, так і в західній літературі питання щодо можливості активізації інтеграції України з країнами ЄС через співробітництво з Болгарією, щодо механізмів залучення й ефективного управління українсько-болгарськими інвестиціями з урахуванням особливостей економічного зростання обох країн.

З огляду на це, дослідження стану зовнішньоекономічних зв'язків України та Болгарії є актуальним. Україна зацікавлена в максимальній реалізації потенціалу партнерства

у відносинах з Болгарією, що обумовлено географічними, геополітичними, історичними й іншими факторами.

Болгарія традиційно є одним з імпортерів українських товарів. З іншого боку, Болгарія є членом ЄС, що дає можливість Україні знаходити шляхи виходу на ринки Європи. Таким чином, вибудовуючи ефективні торгово-економічні відносини з Болгарією, Україна пришвидшує розвиток економічних відносин з Євросоюзом.

В зв'язку з цим важливо проаналізувати стан двосторонніх економічних відносин між Україною й Болгарією, оцінити українсько-болгарські інвестиційні та торговельні зв'язки й можливі шляхи їх розширення; визначити пріоритетні напрямки співробітництва. Розробка цих напрямків надалі може створити основу для зміцнення позицій України в третій країнах.

Мета статті: визначити основні тенденції зовнішньоторговельного співробітництва України та Болгарії в сучасних умовах, обґрунтувати перспективи торговельних й інвестиційних відносин в посткризовий період, а також розробити практичні рекомендації щодо найбільш ефективних напрямків розширення українсько-болгарських економічних взаємовідносин.

Економічна оцінка особливостей інвестиційних і торгово-економічних відносин нашої країни з Болгарією дасть можливість українським підприємствам, фірмам, організаціям визначити перспективність і економічний ефект від участі в тих або інших проектах торгово-економічної кооперації з болгарськими партнерами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна після отримання статусу незалежної держави перейшла в нову фазу розвитку й стала грати важливу роль у міжнародних економічних відносинах. Істотно збільшилися річні темпи експорту – імпорту, зросла частка участі України у світових потоках зовнішньої торгівлі, в інвестиційній сфері.

Економічна оцінка товарної структури зовнішньої торгівлі України та Болгарії свідчить про зростання товарних потоків з обох країн. За десять років співробітництва обох держав експорт товарів з України збільшився більш як в 2,7 разів, експорт з Болгарії – в 4,6 разів (див. табл. 1).

Таблиця 1.
Зовнішня торгівля товарами України та Болгарії за 2002-2011 рр. [2].

Показники	Роки								Зміна 2011/2002
	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
	млн. дол. США								%
Експорт	274,2	543,5	595,7	554	1105,9	395,5	450,9	755,4	275,5
Імпорт	58,4	108,7	130,4	169,6	239,4	151,8	218	269,6	461,6
Сальдо	215,8	434,8	465,3	384,4	866,5	243,7	232,9	485,8	225,1

Україна має позитивне сальдо в торгівлі товарами з Болгарією, яке в 2011 р. порівняно з 2002 р. збільшилося більш як в 2,2 рази і складало 485,8 млн. дол.

Найбільші обсяги експорту товарів до Болгарії були в 2008 році – 1,1 млрд. дол. США. Сьогодні обсяги експорту значно скоротилися. Так, за даними Держкомстату за січень-лютий 2012 р. порівняно з відповідним періодом 2011 р. експорт до Болгарії скоротився більш як на 40%, в той же час імпорт зріс в 1,7 разів, торговельне сальдо склало 47,6 млн. дол. [3].

Слід зауважити, що річні дані про обсяги торгівлі можуть змінитися. Так, за інформацією Держкомстату за період із січня по грудень 2011 р. обсяги експорту товарів в Бол-

гарію порівняно з 2010 р. зросли на 67,7% і склали 755,4 млн. дол. По окремим товарним групам, таким як добрива експорт збільшився більш як в 10 разів; чорні метали, залізничні локомотиви – в 2 рази; значно скоротився експорт електричних машин та засобів наземного транспорту.

В загальному обсязі українського експорту до Болгарії переважну частину складають: палива мінеральні, нафта й продукти її перегонки – 25,9%, чорні метали й вироби з них – 61,2%; залізничні локомотиви – 2,1% (див. табл. 2) [2].

Слід звернути увагу, що по окремим товарним позиціям Болгарія має позитивне торговельне сальдо. Основу товарного експорту Болгарії складають: фармацевтична продукція – 24%, палива мінеральні, нафта й продукти її перегонки – 22,6%, машини та обладнання – близько 14%, пластмаси й полімерні матеріали – 5,8%.

В 2011 році експорт товарів з Болгарії в Україну збільшився на 23,7%, а по окремим товарним групам, таким як чорні метали, електричні машини та засоби наземного транспорту – більш як 1,5 рази, котли та машини – в 1,7 разів (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Товарна структура зовнішньої торгівлі товарами України з Болгарією за січень-грудень 2011 р. [2].

Код і назва товарів	Вартість, тис. дол.			Структура, в % до загального обсягу		Зміна, в % до 2010 р.	
	експорт	імпорт	сальдо	експорт	імпорт	експорт	імпорт
Всього	755413,8	269654,6	485759,2	100	100	167,7	123,7
09 кава, чай	0,1	7 378,90	-7 378,80	0	2,7	-	131,6
24 тютюн і промислові замітники тютюну	-	10 342,70	-10 342,70	-	3,8	-	185,3
27 палива мінеральні; нафта й продукти її перегонки	195443,1	60 820,70	134 622,50	25,9	22,6	132,8	129,1
30 фармацевтична продукція	414,3	64269	-63 854,60	0,1	23,8	147,7	118,8
31 добрива	14 408,80	-	14 408,80	1,9	-	1 133,60	-
34 мило, поверхнево-активні органічні речовини	126,7	7 181,50	-7 054,80	0	2,7	23,7	60,1
39 пластмаси, полімерні матеріали	2 437,20	15 567,20	-13 130,00	0,3	5,8	121,3	90,6
72 чорні метали	462 664,70	16 835,20	445 829,60	61,2	6,2	212,3	147,9
73 вироби з чорних металів	13 145,80	2 275,50	10 870,30	1,7	0,8	263,7	164,4
84 реактори ядерні, котли, машини	8 148,00	23 583,20	-15 435,20	1,1	8,7	89,7	169,5
85 електричні машини	3 962,30	13 601,90	-9 639,60	0,5	5	14,2	156,8
86 залізничні локомотиви	15 884,40	-	15 884,40	2,1	-	199,8	-
87 засоби наземного транспорту, крім залізничного	920,3	1 310,00	-389,7	0,1	0,5	76,9	154,2

На підставі проведеного аналізу, можемо стверджувати, що український експорт до Болгарії характеризується низьким рівнем диверсифікації, так в 2011 р. на 2 товарні позиції припадало більш як 87% експорту, у той час як основну частину в експорті Болгарії в Україну (близько 53%) складає фармацевтична продукція, пластмаси, полімерні матеріали та складне машинне устаткування (див. табл. 2).

У цілому можна відзначити, що товарна структура експорту залишається незбалансованою, характеризується сировинною направленістю, вкрай низькою часткою високотехнологічного експорту та товарів машинобудування. У зв'язку із цим необхідно вжити заходів по частковому заміщенню традиційних товарних груп на високотехнологічну продукцію.

Суттєве значення в зовнішньоторговельних відносинах обох країн має торгівля послугами, про що свідчать дані наведені нижче: в 2011 р. українською стороною було надано послуг на 37,8 млн. дол., що на 25% більше ніж в 2010 р. Однак, необхідно відзначити, що у докризовий період: у 2008 р. експорт послуг складав – 48,4 млн. дол. (див. табл. 3).

В зовнішній торгівлі послугами Україна також має позитивне сальдо, яке в 2011 р. складало 17,4 млн. дол.

Таблиця 3.
Зовнішня торгівля послугами України та Болгарії за 2005-2011 рр. [2].

Показники	Роки							Зміна	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011/2005	2011/2010
	<i>млн. дол. США</i>							<i>в %</i>	
Експорт	32,3	35	41,9	48,4	30,7	30,1	37,8	117	125,6
Імпорт	10,4	17,3	23,9	32,3	19,1	17,5	20,4	196,1	116,6
Сальдо	21,9	17,7	18	16,1	11,6	12,6	17,4	79,0	138,1

Оцінка даних про зовнішню торгівлю послугами за 1 півріччя 2011 р. показала, що в структурі послуг, які були надані Болгарії найбільшу питому вагу займають транспортні послуги – 65,1%, з них майже 61% – послуги морського транспорту, 17,3% – повітряного транспорту, на комп'ютерні послуги припадає – 20,9% (див. табл. 4).

Аналіз структури послуг, що були надані Україні болгарською стороною у 1 півріччі 2011 р., свідчить, що на транспортні послуги припадає – 43,6%, на подорожі – 14,9%, на операційний лізинг – 29% (табл. 4). Значні обсяги послуг здійснювалися морським вантажним транспортом – 2,7 млн. дол., повітряним транспортом – 1,5 млн. дол.; більш як в три ази зросли туристичні послуги – до 1,7 млн. дол.; по операційному лізингу було надано послуг більш ніж на 3,2 млн. дол.

Таблиця 4.
Зовнішня торгівля послугами України та Болгарії в 1 півріччі 2011 р. [2].

	Експорт послуг			Імпорт послуг		
	<i>тис. дол. США</i>	<i>в % до 1 півріччя 2010 р.</i>	<i>в % до загальної підсумку розділу</i>	<i>тис. дол. США</i>	<i>в % до 1 півріччя 2010 р.</i>	<i>в % до загальної підсумку розділу</i>
Всього	17908,3	146,9	100	11148,3	213,6	100
у тому числі						
Транспортні послуги	11650,3	112,3	65,1	4838,9	146,7	43,4
<i>Морський транспорт</i>	7069,5	99,2	60,7	2965,3	110,3	61,3
вантажний	825,7	131,9	11,7	2728	112,6	92

	Експорт послуг			Імпорт послуг		
	тис. дол. США	в % до 1 півріччя 2010 р.	в % до загально го підсумку розділу	тис. дол. США	в % до 1 півріччя 2010 р.	в % до загально го підсумку розділу
<i>Повітряний транспорт</i>	2011,8	243,6	17,3	1506,3	318,8	31,1
пасажирський	1993,1	245,6	99,1	256,2	1271,3	17
інше	18,8	129,9	0,9	1250,1	276,4	83
<i>Залізничний транспорт</i>	415,4	96,7	3,6	166,7	651,8	3,5
пасажирський	103,9	83,2	25	28,5	125,7	17,1
інше	300,1	121,1	72,3	138,3	4719,1	82,9
<i>Інший транспорт</i>	2153,6	108,2	18,5	200,7	178,9	4,2
Подорожі	592,3	86,6	3,3	1665,2	322,7	14,9
Комп'ютерні послуги	3740,5	—	20,9	21	—	0,2
Інші ділові послуги	100,7	107,3	0,6	3228,5	—	29
операційний лізинг	33,8	1445,3	33,6	3228,5	—	100
Різні ділові, професійні й технічні послуги	1442,2	236,4	8,1	613,8	91,4	5,5

В перспективі тенденція до збільшення обсягів з надання транспортних послуг, послуг в сфері туризму, різних ділових послуг збережеться, оскільки і Україна, і Болгарія мають значний потенціал розвитку.

Україна входить до сфери інтересу інвесторів із країн ЄС як держава з високими технологічним потенціалом, потенційно містким ринком збуту, розвинутою промисловою інфраструктурою та вигідним географічним розташуванням. Відносно співробітництва Болгарії та України в інвестиційній сфері, слід відзначити трьохкратне зростання за роки співробітництва: на початок 2011 р. прями іноземні інвестиції (ПІІ) з Болгарії досягли 18,5 млн. дол. США, а на кінець року – 23 млн. дол. (див. табл. 5 та 6).

Водночас, на думку експертів, дані офіційної статистики реально не відображають дійсний стан інвестиційного співробітництва, оскільки часто інвестиції «де-факто» здійснюються болгарськими або українськими фірмами, але «де-юре» – компаніями, зареєстрованими в офшорних зонах.

Таблиця 5.

Прями іноземні інвестиції з Болгарії в Україну [4].

1996	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
на початок року; млн. дол. США									
6,4	10,7	12,7	14,2	12,4	15,5	17,6	20	18,3	18,5

Значні обсяги болгарських прямих інвестицій в Україні сконцентровано в промисловості – 10,4 млн. дол., що складає 45,3% від загального обсягу ПІІ. Інвестори з Болгарії вкладають капітал як у добувну промисловість, так і в обробну. У добувну промисловість інвестовано 5,4 млн. дол., що становить 23,6% від загальної суми інвестицій у промисловість.

Основними галузями обробної промисловості, в яких зосереджені болгарські інвестиції в Україні є: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 1,9 млн. дол.; хімічна і нафтохімічна промисловість – 1,8 млн. дол. В оптовій торгівлі й посередництві в оптовій торгівлі зосереджено 2,4 млн. дол., що складає 10,3% від загального обсягу ПІІ.

Слід зазначити, що на кінець 2011 р. більш ніж в 4,7 рази збільшилися інвестиції в додаткові транспортні послуги й допоміжні операції, досягнувши 4,7 млн. дол. (20,7% від загального обсягу ПІІ).

В організаціях, які здійснюють операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцями акумульовано майже 2,6 млн. дол. болгарських інвестицій, що складає 11,3% від загального обсягу ПІІ. Незначні обсяги ПІІ вкладені в сільське господарство й будівництво (див. табл. 6).

Про підвищення зацікавленості до України з боку провідних інвесторів з Болгарії свідчать той факт, що на початок 2010 р. в Україні діяло 200 підприємств за участю болгарського капіталу й 67 представництв болгарських компаній. Найбільше вкладення болгарського бізнесу в Україні – будівництво заводу з виробництва піску. Компанія Kaolin вклала в підприємство 15 млн. дол. і планує здійснити новий проект в Україні, який передбачає інвестування 1 млн. дол. США на першому етапі у розробку родовища кварцового піску у Запорізькій області.

Таблиця 6.
Прямі іноземні інвестиції з Болгарії в економіку України
за видами економічної діяльності в 2011 р. [4].

Іноземні інвестиції				
	01.01.2011 р.		31.12.2011 р.	
	тис. дол. США	в % до загальног о підсумку	тис. дол. США	в % до загального підсумку
Всього	18787,4	100	22968,1	100
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	229,2	1,2	228,9	1
Промисловість: у т.ч.	10158,2	54,1	10408,7	45,3
Добувна промисловість	5448,2	29	5430,3	23,6
Обробна промисловість	4710	25,1	4978,4	21,7
– виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	1802	9,6	1942,5	8,5
– хімічна й нафтохімічна промисловість	1831,8	9,8	1825,5	9,8
Будівництво	452,3	2,4	451,6	2
Торгівля автомобілями й мотоциклами, їхнє технічне обслуговування й ремонт	2773,8	14,8	2764,5	12
Оптова торгівля й посередництво в оптовій торгівлі	2378,1	12,7	2373,1	10,3
Діяльність транспорту й зв'язку	1251,2	6,7	4979,4	21,7
Додаткові транспортні послуги й допоміжні операції	995,4	5,3	4722,6	20,6
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям	2596,5	13,8	2595,8	11,3

Компанія «Пріста ойл» здійснила реалізацію інвестиційного проекту на території Одеського морського торговельного порту, загальна сума інвестицій болгарської компанії оцінюється в 6 млн. дол. США та планує другий великий інвестиційний проект зі створення національної системи для збору відпрацьованих промислових мастил з подальшою їхньою переробкою.

Болгарські підприємці, які очолюють підприємства текстильної промисловості, планують здійснити інвестиції у швейне виробництва в районах Одеської області, в яких компактно проживають етнічні болгари.

Представники болгарського бізнесу повинні враховувати, що найбільш привабливими секторами для іноземних інвесторів в Україні в перспективі буде: інфраструктура, порти, модернізація мережі газопроводів і будівництво терміналів для зжиженого газу, сільське господарство, машинобудування, туризм і торгівля. Значних інвестицій в Україні потребує сектор енергетики та сектори, пов'язані з підвищенням енергоефективності, харчова та легка галузі промисловості. Традиційно значний інтерес представлятиме недостатньо розвинутий фінансовий сектор, особливо в частині небанківського сектора – страхові компанії, пенсійні фонди.

Аналіз зовнішньоторговельного співробітництва в інвестиційній сфері України і Болгарії показав, що найбільш важливими сферами вкладання капіталу з боку болгарських підприємців є транспортні послуги, добувна галузь та обробна, тобто значні обсяги болгарського капіталу концентруються в галузях з низькою доданою вартістю. Надходження ПІІ в ці галузі не сприяє технологічному оновленню підприємств реального сектора.

Болгарський ринок для українських інвесторів, також є привабливим. Так, українці проявляють зацікавленість у придбанні нерухомості в Болгарії: з 15 мільйонів євро українських інвестицій в Болгарію за останнє десятиліття 10 мільйонів євро припадає на об'єкти нерухомості.

За даними аналітиків, в Болгарії зареєстровано більш як 6 представництв українських установ, фірм та компаній, зокрема «Аеросвіт», «Українське дунайське пароплавання», представництво «Укрзалізниці», поромної переправи «Іллічівськ-Варна» тощо; діє 270 спільних підприємств за участю українського капіталу [5].

Прикладом є успішно працюючий на території Болгарії металургійний комбінат «Промет Стіл» за участю компанії з українським капіталом «Метінвест», що виробляє сортовий і фасонний прокат, використовуючи для свого виробництва українську сировину; продукція якого продається на ринку Болгарії, а також прилеглих країн Південно-Східної Європи.

В Болгарії успішно працює українсько-болгарське СП «Евіфрусіч», яке в рамках контракту на суму 30 млн. євро поставляло свою продукцію для модернізації газокompресорних станцій «Кардам» та «Лозенец».

Кіровоградське НВО «Радій» в рамках контракту на суму 67,7 млн. євро закінчило модернізації систем безпеки 5 та 6 блоків АЕС «Козлодуй» з використанням українського обладнання, що свідчить про реальну можливість нарощування експорту високотехнологічної продукції до Болгарії.

Наступні 10 років пріоритетом для Болгарії буде розбудова інфраструктури, розвиток туристичної галузі, розвиток біоземлеробства, виробництво продуктів харчування, інформаційно-комунікаційні технології, індустрія здоров'я людини.

Для збільшення обсягів взаємної торгівлі необхідно докласти зусиль, спрямованих, з одного боку, на диверсифікацію торгівлі, а з іншого – лобіювання української продукції: машинобудування, металокопструкції, труб для спорудження інфраструктурних проектів в Болгарії.

Суттєвим фактором збільшення обсягів взаємного товарообігу може бути просування через болгарський ринок – на ринки третіх країн, з якими Болгарія має режим вільної торгівлі, високотехнологічної продукції українського машинобудування, авіаційної та суднобудівної галузей, організація спільного виробництва, кооперація у виробництві та постачанні комплектуючих. Резервом нарощування товарообігу може стати співробітництво у військово-технічній галузі, зокрема, можливість постачання до Болгарії окремих видів української спецпродукції, яка відповідає стандартам НАТО, а також «ноу-хау» у цій сфері, можливе спільне виробництво цієї продукції на підприємствах ОПК України та Болгарії.

З огляду на можливості активізації двосторонніх зв'язків, можлива участь провідних українських виробників у проектах, які здійснюються в Болгарії із залученням коштів міжнародних фінансових установ по модернізації болгарського енергетичного комплексу, зокрема, теплоелектростанцій, будівництво метрополітену, залізниць, мостів.

Одним з пріоритетних напрямів може бути співробітництво в галузі машинобудування. Українські виробники сільськогосподарської техніки для обробки ґрунтів можуть поставляти на аграрний ринок Болгарії свою продукцію.

Підприємства України можуть здійснювати поставки обладнання важкого машинобудування для гірничої металургійної та енергетичної галузей промисловості Болгарії. Перспективним може бути спільне виробництво цього обладнання з можливістю його подальшої реалізації як на болгарському ринку, так і на ринках третіх країн.

Досвід українських підприємств по модернізації блоків АЕС свідчить про перспективне співробітництво в галузі енергетики.

Висновки. Вищевикладене свідчить про необхідність пошуку нових форм співробітництва, поступового відходу від класичної торгівлі товарами. В першу чергу, це стосується створення спільних виробничих підприємств як на території України, так і Болгарії з можливістю реалізації продукції на ринках інших країн Євросоюзу.

Для реалізації пріоритетних напрямків зовнішньоекономічної політики необхідно впровадження нових інструментів і документів оперативного управління, а саме: короткострокових програм просування промислового експорту, які визначають ключові напрямки, з урахуванням пріоритетності й специфіки конкретних зарубіжних ринків і потреб вітчизняних експортерів; двосторонніх планів торгово-економічного співробітництва з ключовими країнами-партнерами України, які можна реалізовувати шляхом залученням потенціалу торгпредств України за кордоном.

Необхідно визначити першочергові напрямки зовнішньоекономічної політики (ЗЕП) країни в довгостроковій перспективі; виділяючи пріоритети України стосовно окремих країн і регіонів світу; виокремити адекватні інструменти реалізації ЗЕП; визначити вектори розвитку інститутів ЗЕП й регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

Невід'ємною умовою для підвищення конкурентоспроможності українських експортних товарів на ринку ЄС, в тому числі в Болгарії, є розробка програми підтримки несиловинного експорту, яка повинна включати: розвиток експортної інфраструктури, систему податкових преференцій для тих інвестиційних проектів, реалізація яких дозволить налагодити канали експорту виробленої продукції в країни Євросоюзу.

Необхідно розробити інвестиційний механізм інтеграції України в європейський простір та визначити шляхи й напрямки формування спільної з Євросоюзом інвестиційної стратегії. Інтеграція України в інвестиційно-виробничий комплекс ЄС, через створення системи спільних координаційних програм, організаційних і фінансово-кредитних інститутів, участь в галузевих, регіональних і інноваційних програмах ЄС, налагодження вза-

ємних інвестиційних потоків, дозволить знайти Україні власну нішу в європейському інвестиційному просторі, і тим самим, сформуванати поле національних інвестиційних пріоритетів.

При розробці конкретних механізмів реалізації зовнішньоекономічної й інвестиційної політики, а також адаптації українських законів до європейських норм наша країна могла б мати всі підстави для більш тісного економічного партнерства як з Євросоюзом так і з Болгарією.

Для досягнення поставлених цілей, урядам України і Болгарії необхідно вести активний діалог з потенційними інвесторами, найбільш активними політиками й бізнесменами.

Створення Україною зони вільної торгівлі з ЄС і парафування Угоди про асоціацію дасть можливість активізувати економічне співробітництво в рамках стратегії розвитку ЄС, збільшити потоки ПІІ, поліпшити бізнес-клімат, спростити доступ до високих технологій і полегшити вихід вітчизняного бізнесу на ринки країн Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму / О.Г. Білорус. – К.: ІСЕМВ НАНУ, КНЕУ, 2003. – 357 с.; Новицький В.Є., Мартинюк О. В., Руденко Ю. М. Міжнародна економічна діяльність України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисципліни / В.Є. Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 260 с.; Сиденко В.Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель. Том 1: Глобалізація і економічне розвиток / В.Р. Сиденко. – К.: Фенікс, 2008. – 376 с.; Світова економіка / А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков та ін. – К.: Либідь, 2003. – 582 с.; Геоекономічні сценарії розвитку і Україна: монографія / М.З.Згуровський, Ю.М.Пахомов, А.С.Філіпенко та ін. – К.: ВЦ Академія, – 2010. – 328 с.; Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України. Том 3: Конкурентоспроможність української економіки / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця, В.П.Семиноженка, Б.Є.Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 556 с.
2. Стан зовнішньоекономічних відносин з країнами Європейського Союзу за 2011 рік. – Експрес-випуск. Державна служба статистики України. К. 2012. [Електронний ресурс] – // Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>.
3. Про соціально-економічне становище України за січень – березень 2012 року. – Державна служба статистики України. К. 2012. [Електронний ресурс] – // Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>.
4. Статистичний збірник «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності» 2011 р. – Державна служба статистики України. К. 2012. [Електронний ресурс] – // Режим доступу: <http://www.ukr.stat.gov.ua>.
5. <http://www.ukrexport.gov.ua/ukrbul/4296.html>.